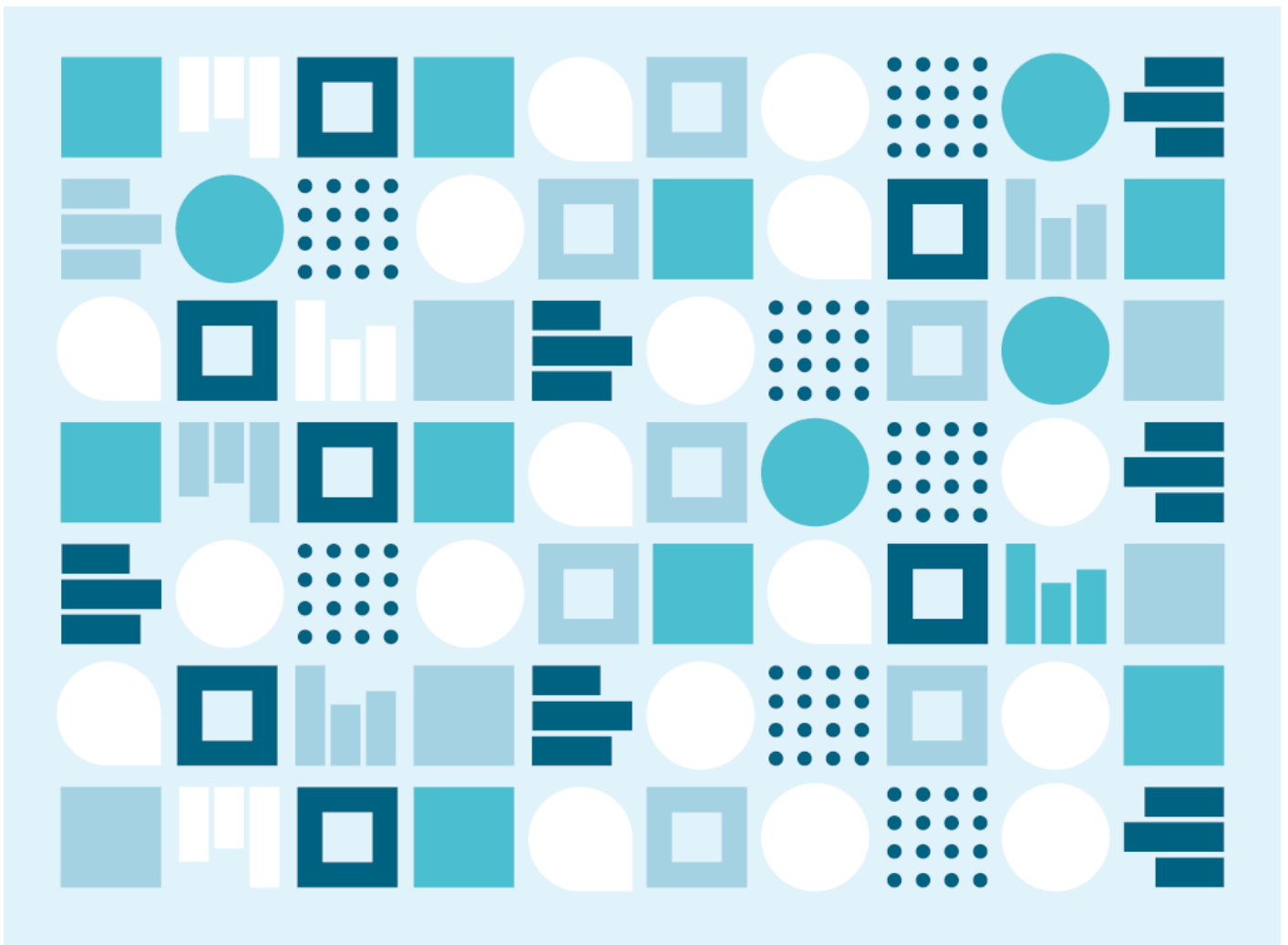

Skyddsombudsundersökning 2021

Sammanfattning

- Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är sämre än den fysiska, anser Handels skyddsombud. Drygt en tredjedel av skyddsombuden, 37 procent, anser att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig, 27 procent att den fysiska arbetsmiljön är det.

Dessutom är arbetsgivarens kunskaper om risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön sämre än kunskaperna om fysisk arbetsmiljö. Fyra av tio skyddsombud menar att arbetsgivarnas kunskaper om risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dåliga, jämfört med 29 procent som anser att arbetsgivarnas kunskaper om risker i den fysiska arbetsmiljön är dåliga. Skyddsombuden inom lager och e-handel svarar genomgående att arbetsmiljöproblem förekommer i högre utsträckning och att arbetsgivarnas kunskaper är sämre än skyddsombud från andra områden.

- Hög arbetsbelastning samt dålig schemaläggning och bemanningsplanering är de främsta arbetsmiljöproblemen. Uppåt hälften av skyddsombuden upplever att dessa arbetsmiljöproblem förekommer i ganska hög eller hög utsträckning. Att få ordning på bemanningen är alltså fortsatt viktigt då bristerna leder till både sämre fysisk och organisatorisk och social arbetsmiljö. Andra problem som är vanliga i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dåligt/bristfälligt ledarskap samt brist på utbildning och utveckling. Tungt och repetitivt arbete är de främsta problemen som förekommer i den fysiska arbetsmiljön.
- Resultaten från enkäten visar ett tydligt samband mellan dålig arbetsmiljö och osäkra anställningar. Arbetsmiljön är betydligt sämre på arbetsplatser med en hög grad av tidsbegränsat anställda och av inhyrda. En rad problem i både den fysiska och organisatoriska och sociala arbetsmiljön är vanligare på arbetsplatser med hög grad av tidsbegränsat anställda och inhyrda. Det leder till ökad stressrelaterad ohälsa.

På arbetsplatser med en hög andel inhyrda svarar 51 procent av skyddsombuden att sjukskrivningar på grund av stressrelaterad ohälsa förekommer i hög utsträckning. Motsvarande siffra på arbetsplatser med hög grad av visstider är 46 procent. På arbetsplatser med en låg andel visstidsanställda är andelen 15 procent och på arbetsplatser med låg grad av inhyrda 20 procent.

- Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM) bedrivs på drygt två tredjedelar, 69 procent, av arbetsplatserna. Drygt hälften av skyddsombuden uppger att de ofta eller alltid är delaktiga i till exempel riskbedömningar innan större förändringar genomförs på arbetsplatsen. I butik bedrivs SAM i lägre utsträckning. Skyddsombuden där är också mer sällan delaktiga innan förändringar genomförs.
- Drygt hälften, 53 procent, av skyddsombuden anser att de inte får någon tid alls eller inte tillräckligt med tid att utföra sitt uppdrag. Skyddsombud i butik har minst tid till uppdraget, drygt en fjärdedel av dem menar att de inte får någon tid alls.
- Fler än 8 av tio skyddsombud, 85 procent, har gått en grundläggande arbetsmiljöutbildning. Bland skyddsombud i butik är siffran något lägre och bland skyddsombud inom lager och e-handel har en större andel gått en grundläggande utbildning.

Bakgrund och metod

Under hösten 2021 genomfördes en enkätundersökning bland Handels skyddsombud. Enkäten skickades ut den 9:e september till samtliga registrerade skyddsombud i Handels med en e-postadress och låg öppen fram till den 24:e september. Totalt nådde enkäten 3160 skyddsombud varav 702 svarade, det vill säga en svarsfrekvens på 22 procent.

I undersökningen ställdes frågor om hur rollen som skyddsombud upplevs, liksom om den egna arbetsplatsens organisation och arbetsmiljö. Det har även funnits ett specifikt fokus på belastningsergonomi som har redovisats i en separat rapport. Det har förutom frågor med svarsalternativ funnits frågor med öppna svar.

Könsfördelningen bland de svarande är 58 procent kvinnor respektive 42 procent män.

Av de skyddsombud som svarat på enkäten arbetar nära två tredjedelar i butik och en fjärdedel inom lager och e-handeln. Tjänstemän står för 13 procent av svaren och skyddsombud inom övriga områden för en procent (till exempel frisörer).

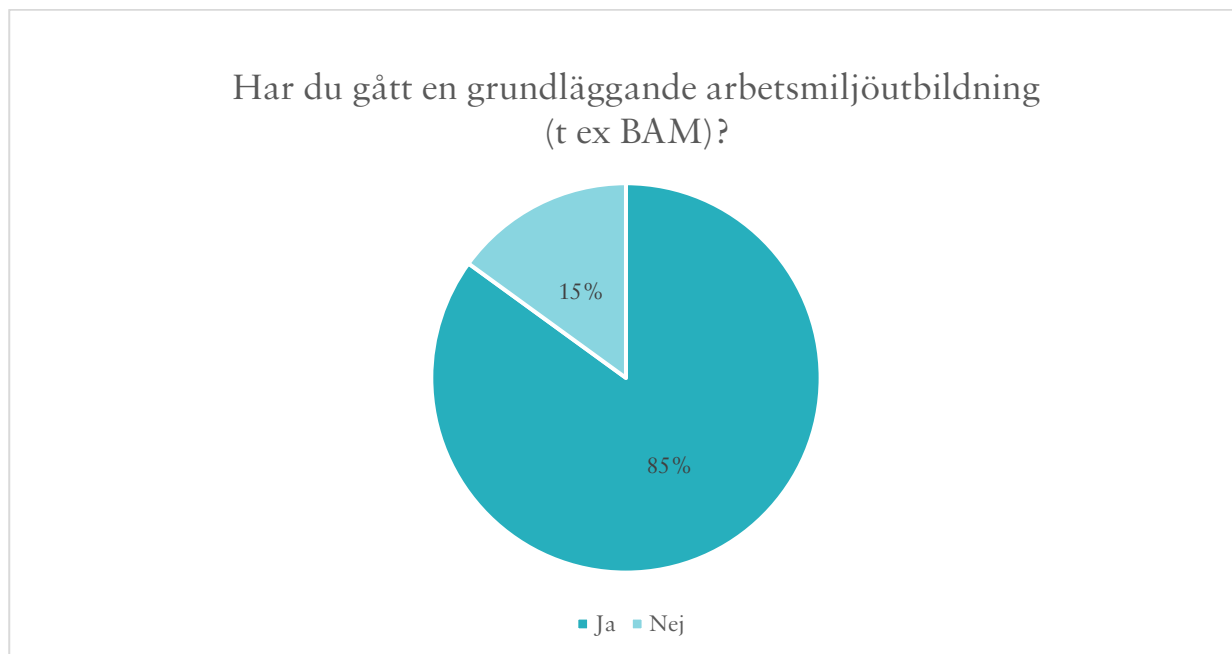
Skyddsombudens branschtillhörighet	
Butik	61%
Lager/e-handel	25%
Tjänstemän	13%
Övrigt	1%

Majoriteten av skyddsombuden arbetar på arbetsplatser med över 20 anställda, närmare bestämt 64 procent. 16 procent jobbar på arbetsplatser med färre än tio anställda. Bland lager och e-handelsarbetsplatser finns många stora arbetsplatser, där jobbar hälften av de svarande på arbetsplatser med 100 eller fler anställda.

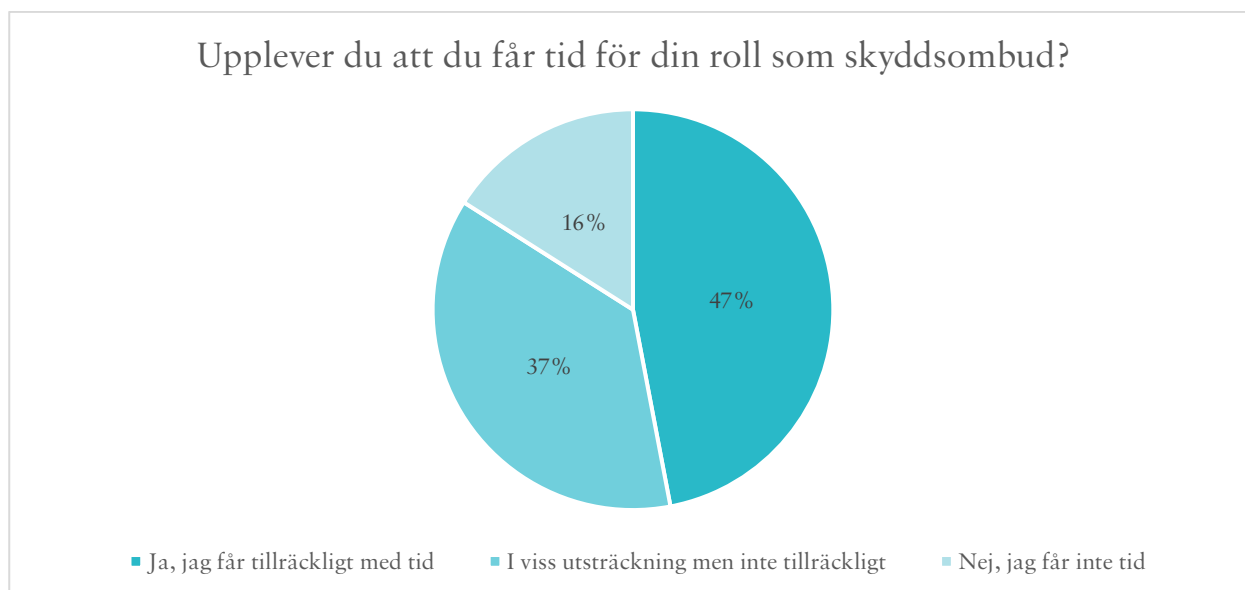
Antal anställda på arbetsplatsen	
1–4 anställda	2%
5–9 anställda	11%
10–19 anställda	22%
20–49 anställda	21%
50–99 anställda	16%
100 eller fler anställda	28%

Rollen som skyddsombud?

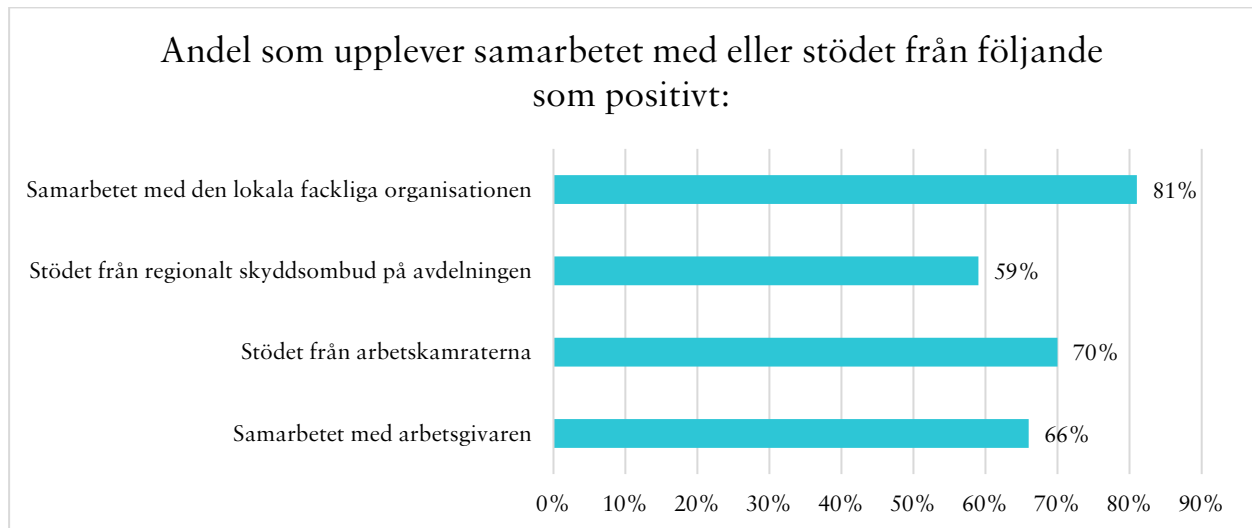
85 procent av skyddsombuden har gått en grundläggande arbetsmiljöutbildning som exempelvis Bättre Arbetsmiljö (BAM). Siffran är något högre bland skyddsombud inom lager och e-handel (90 procent) jämfört med bland tjänstemännen (84 procent) och i butik (82 procent).

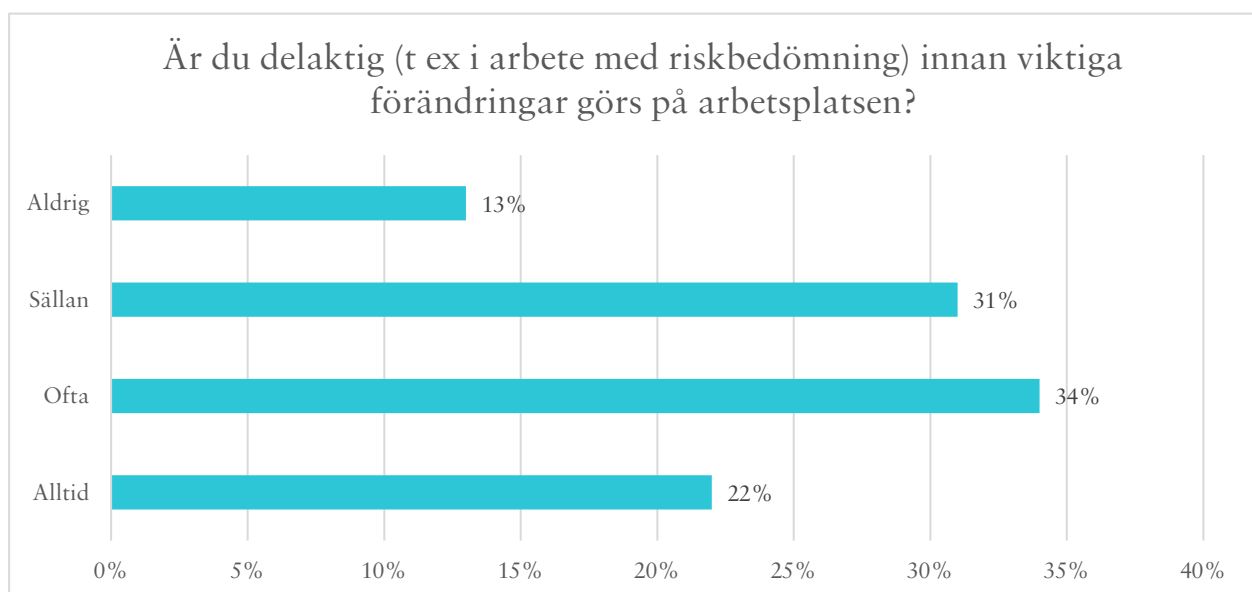
En majoritet av skyddsombuden, hela 53 procent, tycker inte att de får tillräckligt med tid för sitt uppdrag. 16 procent svarar att de inte får någon tid avsatt alls, medan 37 procent svarar att de får tid i viss utsträckning men inte tillräckligt. Det är stora skillnader mellan de olika branschområdena gällande huruvida man får tid till sitt uppdrag eller inte. Bland skyddsombuden i butik är det bara 36 procent som får tillräckligt med tid, medan motsvarande siffra inom lager och e-handel är 60 procent och bland tjänstemännen 74 procent. Hela 23 procent av skyddsombuden i butik uppger att de inte får någon tid alls till sitt uppdrag medan sex procent av skyddsombuden inom lager och e-handel respektive fyra procent bland tjänstemännen uppger att de inte får någon tid.

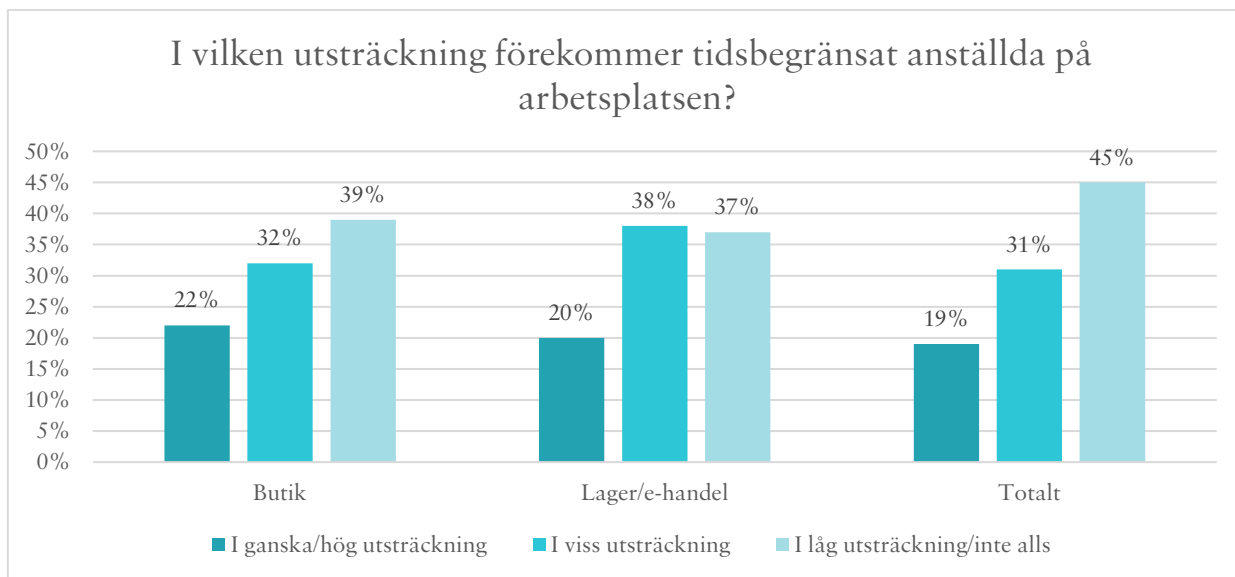
På frågan om hur samarbetet med arbetsgivaren upplevs anser 66 procent av skyddsombuden att det är mycket eller ganska bra. Nästan en tredjedel (30 procent) av skyddsombuden menar att samarbetet är ganska eller mycket dåligt medan fyra procent uppger att samarbete saknas helt. Av de skyddsombud som arbetar på arbetsplatser med en lokal facklig organisation upplever 81 procent att de har ett gott samarbete med denna. 16 procent tycker att samarbetet är dåligt medan tre procent uppger att det saknas helt. Gällande stödet från regionalt skyddsombud på den lokala Handelsavdelningen tycker 59 procent av skyddsombuden att stödet är bra. 33 procent svarar att stödet är dåligt, och åtta procent att det helt saknas stöd. 70 procent av skyddsombuden upplever att stödet från arbetskamraterna är bra, medan 27 procent svarar att det är dåligt. Tre procent menar att de inte har något stöd alls från arbetskamraterna.

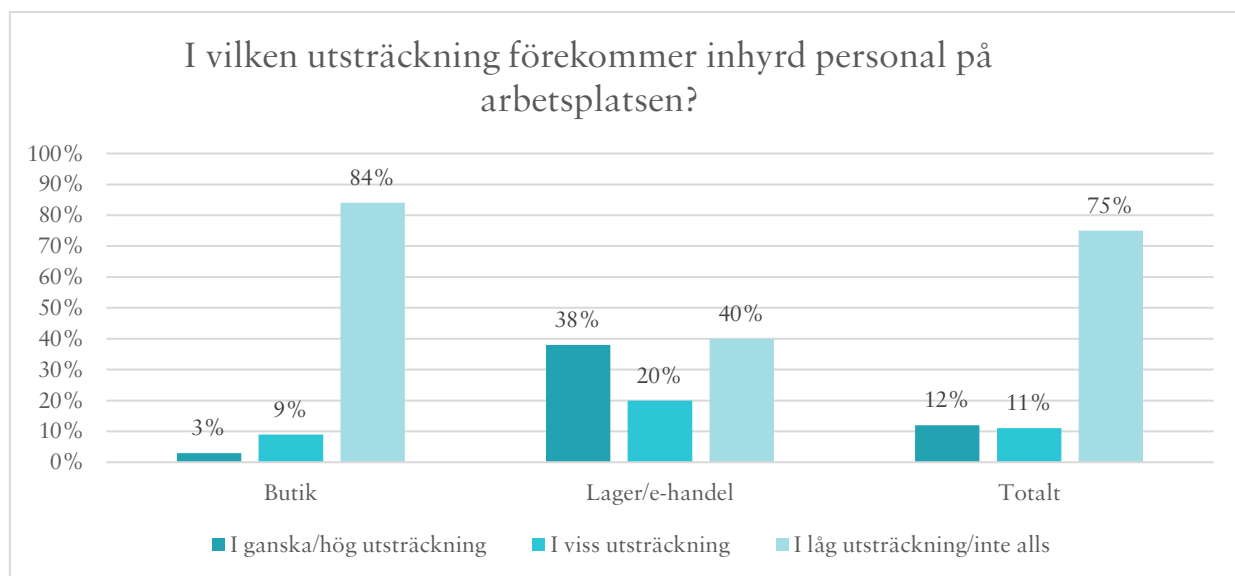
Drygt hälften, 56 procent, av skyddsombuden är alltid eller ofta delaktiga innan viktiga förändringar görs på arbetsplatsen medan resten aldrig eller sällan är delaktiga. Skyddsombud inom lager och e-handel är mer delaktiga inför förändringar jämfört med skyddsombud i butik. 66 procent av skyddsombuden inom lager och e-handel svarar att de alltid eller ofta är delaktiga jämfört med 49 procent av skyddsombuden i butik. 71 procent av tjänstemännen menar att de är delaktiga innan viktiga förändringar genomförs.

Arbetsplatsens organisation

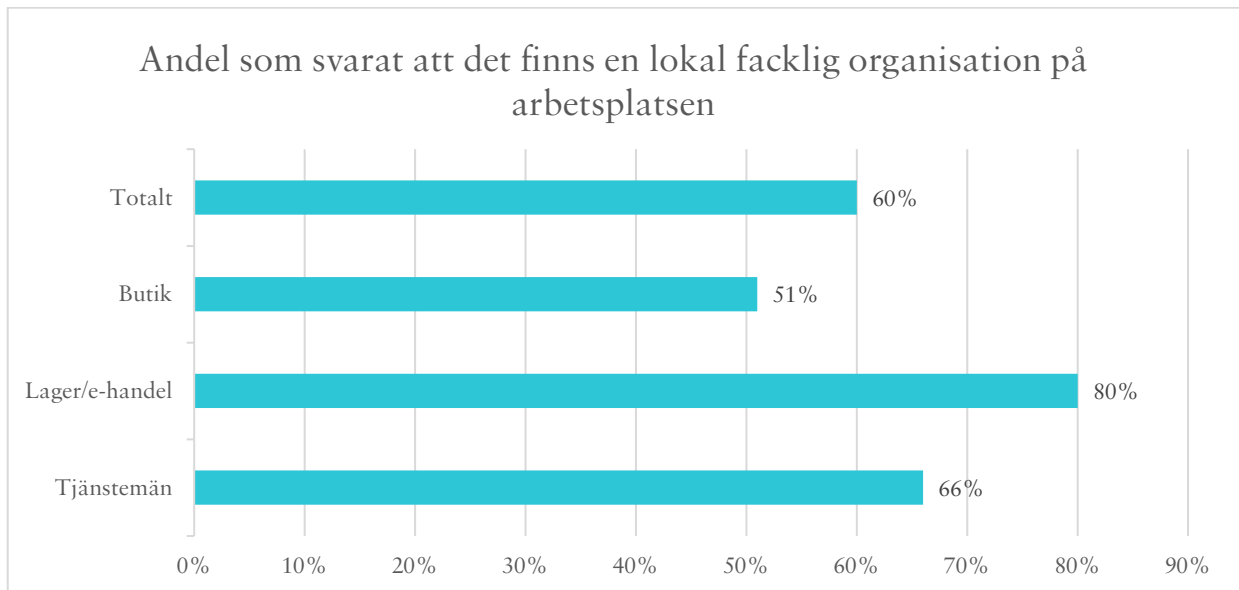
19 procent av skyddsombuden uppger att tidsbegränsat anställda förekommer i hög eller ganska hög utsträckning på arbetsplatsen. I 2021 års undersökning har lager och e-handel gått om butik i förekomsten av tidsbegränsat anställda, detta har tidigare varit vanligare på butikssidan. 58 procent av skyddsombuden inom lager och e-handel jämfört med 54 procent i butik uppger att tidsbegränsat anställda förekommer i hög, ganska hög eller i viss utsträckning. Förändringen har dock i huvudsak skett i kategorin ”i viss utsträckning”. Av de skyddsombud som svarar att det förekommer tidsbegränsat anställda på arbetsplatsen svarar 40 procent att dessa används som en permanent del av verksamheten.

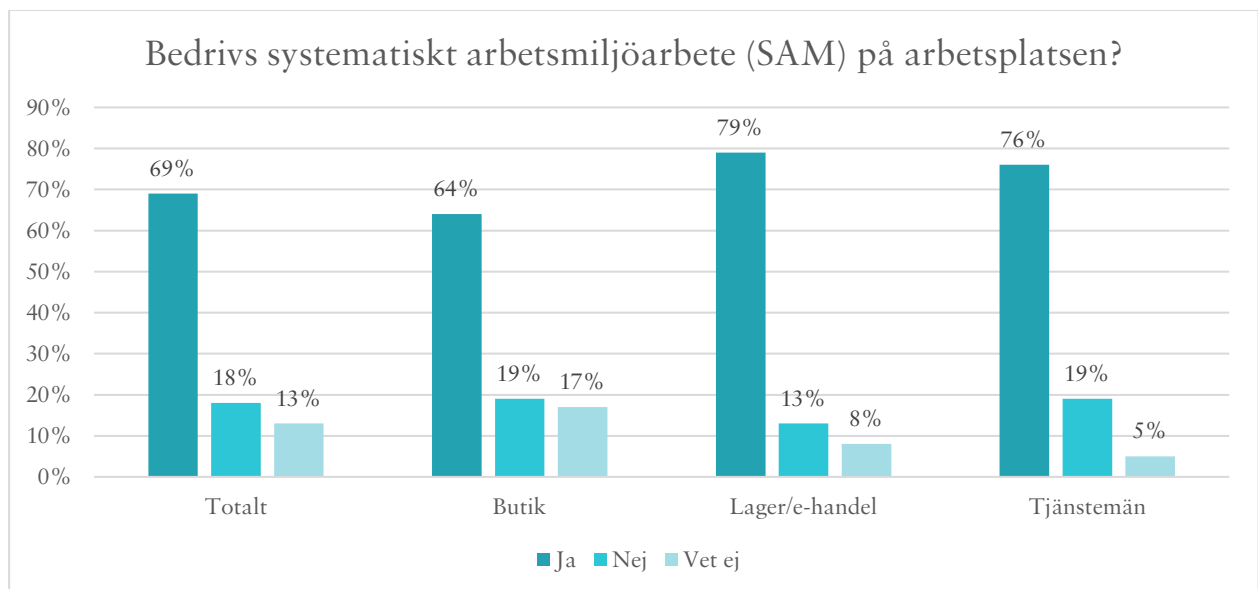
Inhyrd personal från bemanningsföretag är mindre vanligt än tidsbegränsat anställda. Tolv procent av skyddsombuden anger att inhyrda förekommer i hög eller ganska hög utsträckning på arbetsplatsen. Inom lager och e-handel är siffran dock betydligt högre, där uppger 38 procent av skyddsombuden att inhyrda är vanligt förekommande på arbetsplatsen.

Av de som svarar att inhyrda förekommer på arbetsplatsen uppger 45 procent att de används som en del av den permanenta verksamheten. Inom lager och e-handel är denna siffra ännu högre. Hela 60 procent av

skyddsombuden på arbetsplatser där det förekommer inhyrd personal svarar här att de används som del av den permanenta verksamheten. Bland tjänstemännens skyddsombud uppger en mycket låg andel att det förekommer såväl tidsbegränsat anställda som inhyrda på arbetsplatserna.

60 procent av skyddsombuden har en lokal facklig organisation på sin arbetsplats. Det skiljer sig dock mellan olika områden. I butiksbranschen finns det fackklubbar på 51 procent av arbetsplatserna i undersökningen, medan motsvarande siffra inom lager och e-handel är 80 procent. 66 procent av skyddsombuden bland tjänstemännen har en lokal facklig organisation på arbetsplatsen.

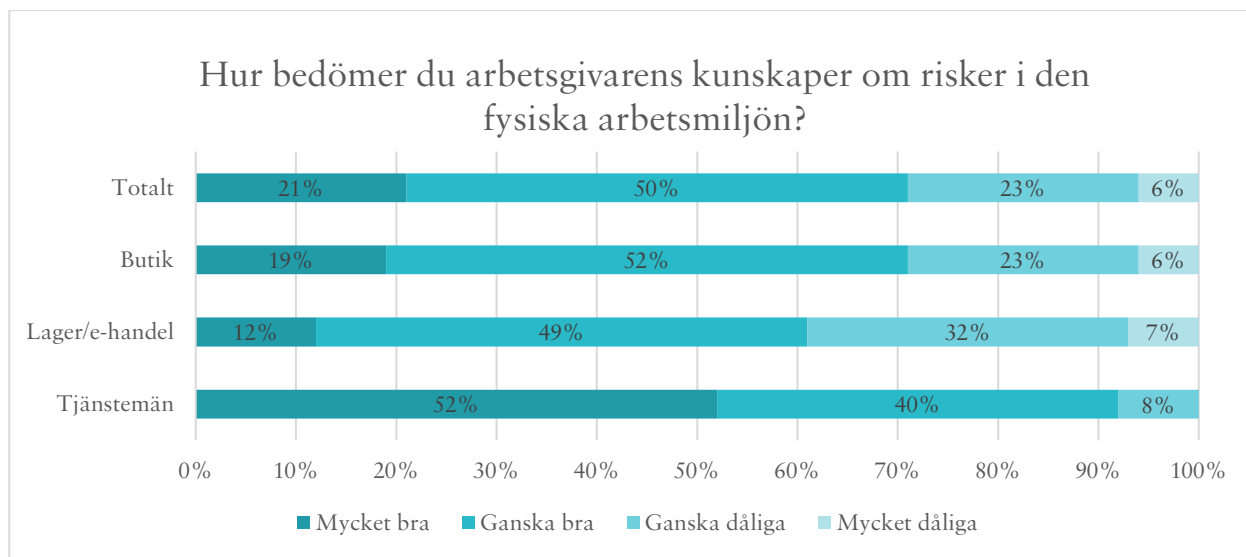
Arbetsmiljöverket har föreskrifter om hur det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM) ska bedrivas och dessa gäller för samtliga arbetsgivare. Det systematiska arbetsmiljöarbetet innebär att arbetsgivare, i samarbete med anställda, ska undersöka, genomföra och följa upp verksamheten för att förebygga olyckor och ohälsa. På arbetsplatser med minst tio anställda krävs även skriftlig dokumentation av arbetsmiljöpolicy, rutiner, uppgiftsfördelning och årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljö-arbetet. Trots detta är det endast 69 procent av skyddsombuden som svarar att SAM förekommer på deras arbetsplatser. 18 procent anger att det inte bedrivs något sådant arbete och 13 procent vet inte ifall det bedrivs eller ej. På arbetsplatser med

lokal fackklubb är det vanligare med SAM. Tre av fyra skyddsombud, 74 procent, som har fackklubb uppger att det förekommer, jämfört med 61 procent av skyddsombuden på arbetsplatser utan lokal fackklubb.

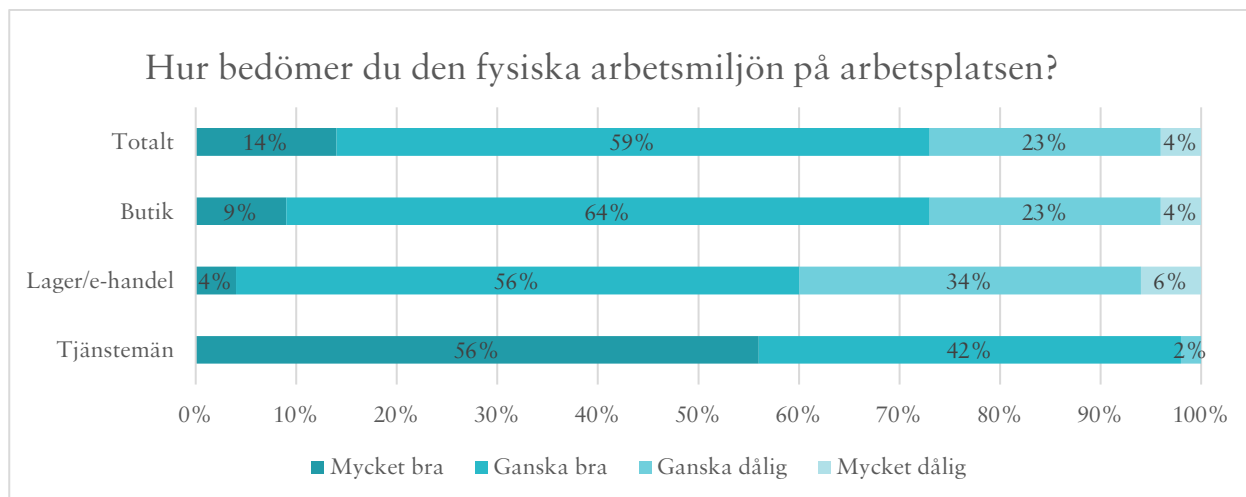
I butiker är det ännu mer ovanligt med systematiskt arbetsmiljöarbete, där uppger endast 64 procent av skyddsombuden att det förekommer medan 79 procent av skyddsombuden inom lager och e-handel och 76 procent bland tjänstemännen svarar att SAM bedrivs på arbetsplatsen.

I de öppna svaren lyfter flera av de svarande att de som skyddsombud inte får vara delaktiga vid förändringar och att arbetsgivare försvårar skyddsombudsarbetet. Att chefer utestänger eller inte inkluderar skyddsombuden verkar vara en vanlig anledning till att det systematiska arbetsmiljöarbetet inte fungerar bra.

Fysisk arbetsmiljö

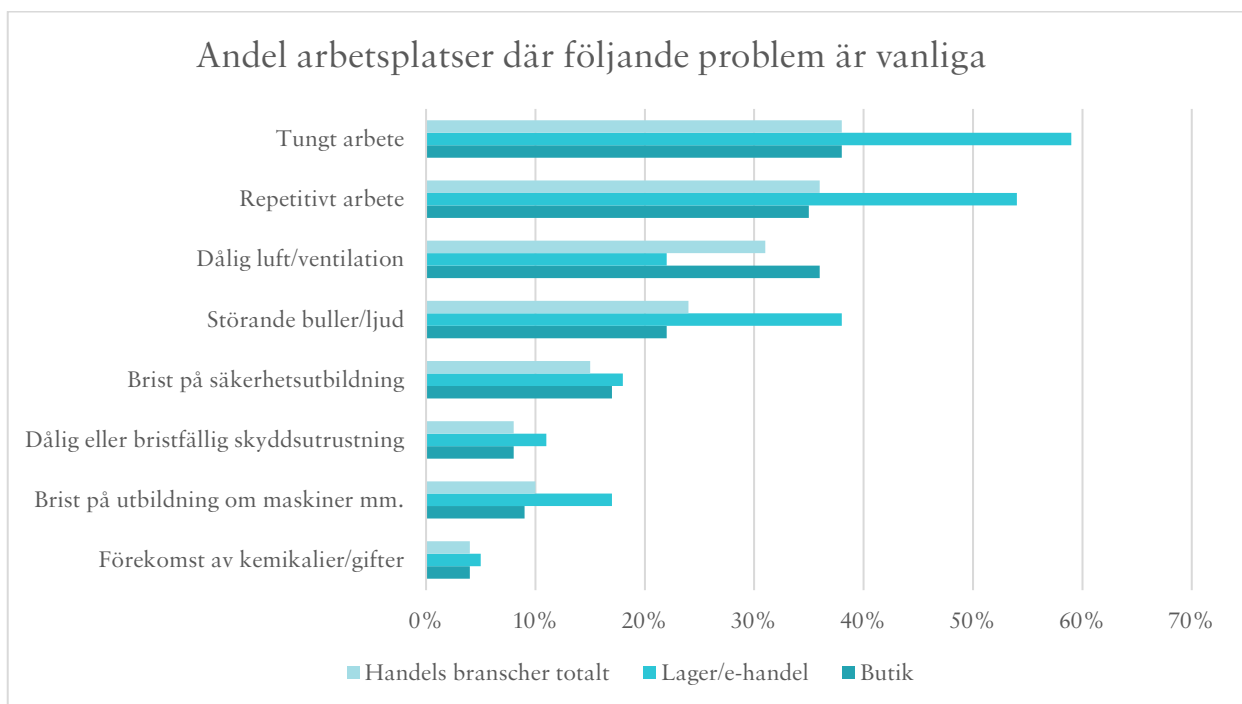

På frågan om hur skyddsombuden upplever arbetsgivarens kunskaper om risker i den fysiska arbetsmiljön svarar totalt 71 procent att kunskaperna är (mycket eller ganska) bra medan 29 procent menar att arbetsgivarens kunskaper är (ganska eller mycket) dåliga. Sämst menar skyddsombuden inom lager och e-handel att arbetsgivarens kunskaper är då 39 procent uppger att kunskaperna är dåliga. Bland tjänstemännen är det tvärtom en stor andel, 92 procent, som svarar att arbetsgivarens kunskaper om risker i den fysiska arbetsmiljön är bra.

På frågan om hur skyddsombuden bedömer den fysiska arbetsmiljön på arbetsplatsen svarar 73 procent av samtliga skyddsombud att den är bra, medan 27 procent menar att den är dålig. Skyddsombud inom lager och e-handel upplever den fysiska arbetsmiljön som sämre. 60 procent av skyddsombuden svarar där att den är bra och 40 procent att den är dålig. Tjänstemännen upplever över lag den fysiska arbetsmiljön som god, endast två procent svarar att den är ganska dålig.

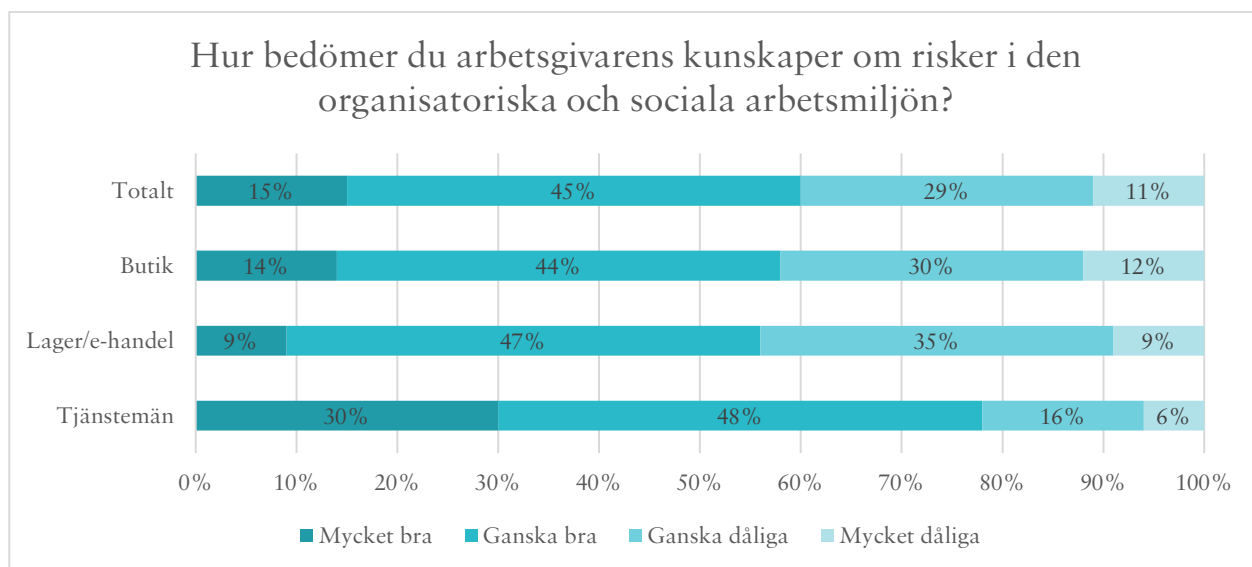
Vilka är då de största problemen i den fysiska arbetsmiljön i butik respektive inom lager och e-handel? Nedan listas de problem som förekommer i ganska hög eller hög utsträckning.

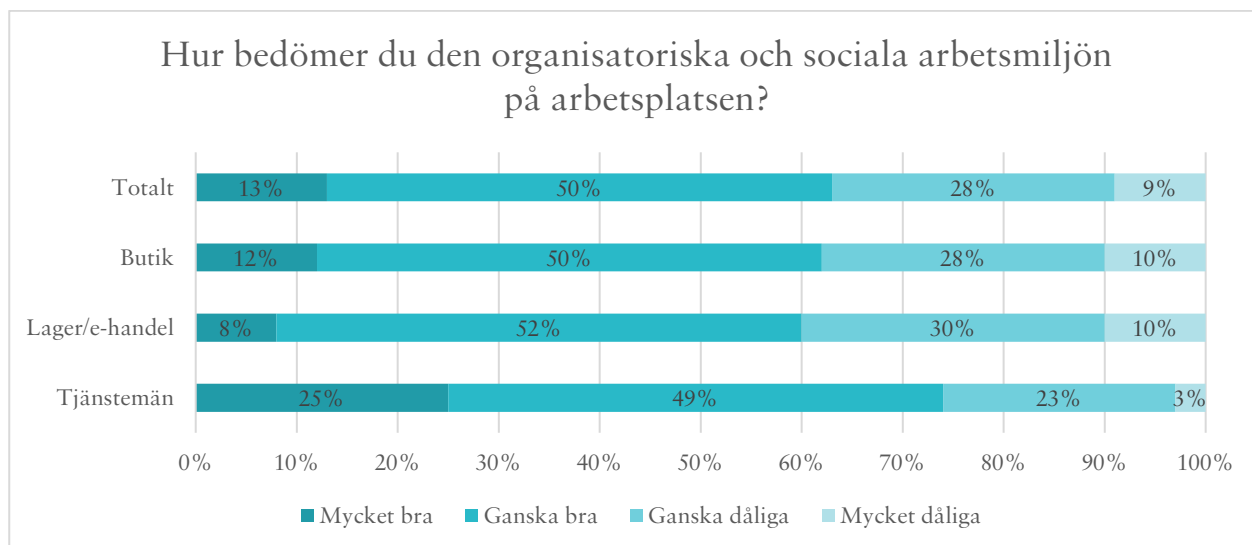
De vanligaste problemen i den fysiska arbetsmiljön i handeln rör tungt och repetitivt arbete. 38 respektive 36 procent av alla skyddsombud anser att detta är vanligt förekommande på deras arbetsplats. Inom lager och e-handel är detta särskilt vanligt förekommande bland skyddsombudens svar. 59 procent av skyddsombuden inom lager och e-handel rapporterar att tungt arbete är vanligt förekommande och 54 procent att repetitivt arbete är vanligt förekommande. Skyddsombuden inom lager och e-handel rapporterar om problem i den fysiska arbetsmiljön i högre utsträckning än skyddsombuden i butik och totalsiffran för samtliga branscher. Störande buller/ljud är vanligt enligt skyddsombuden inom lager och e-handel. Brist på utbildning i hur maskiner fungerar eller säkerhetsutbildning är också något som sticker ut inom lager och e-handel som relativt vanligt förekommande jämfört med resten av handeln. Dålig luft/ventilation är ett problem som är vanligare för de butiksanställda. 36 % av skyddsombuden inom butik uppger att det förekommer i ganska hög eller hög utsträckning jämfört med 22% inom lager och e-handel.

Den fysiska arbetsmiljön för tjänstemännen är betydligt bättre än i övriga branscher. Bland tjänstemännen är de problem som utmärker sig dålig luft/ventilation samt repetitivt arbete. En femtedel, 20 procent, av tjänstemännens skyddsombud anger att dålig luft/ventilation är ett problem medan 10 procent uppger att repetitivt arbete är vanligt förekommande. I övrigt anses problemen i diagrammet ovan vanligt förekommande på endast noll till fyra procent av tjänstemännens arbetsplatser.

Organisatorisk och social arbetsmiljö (OSA)

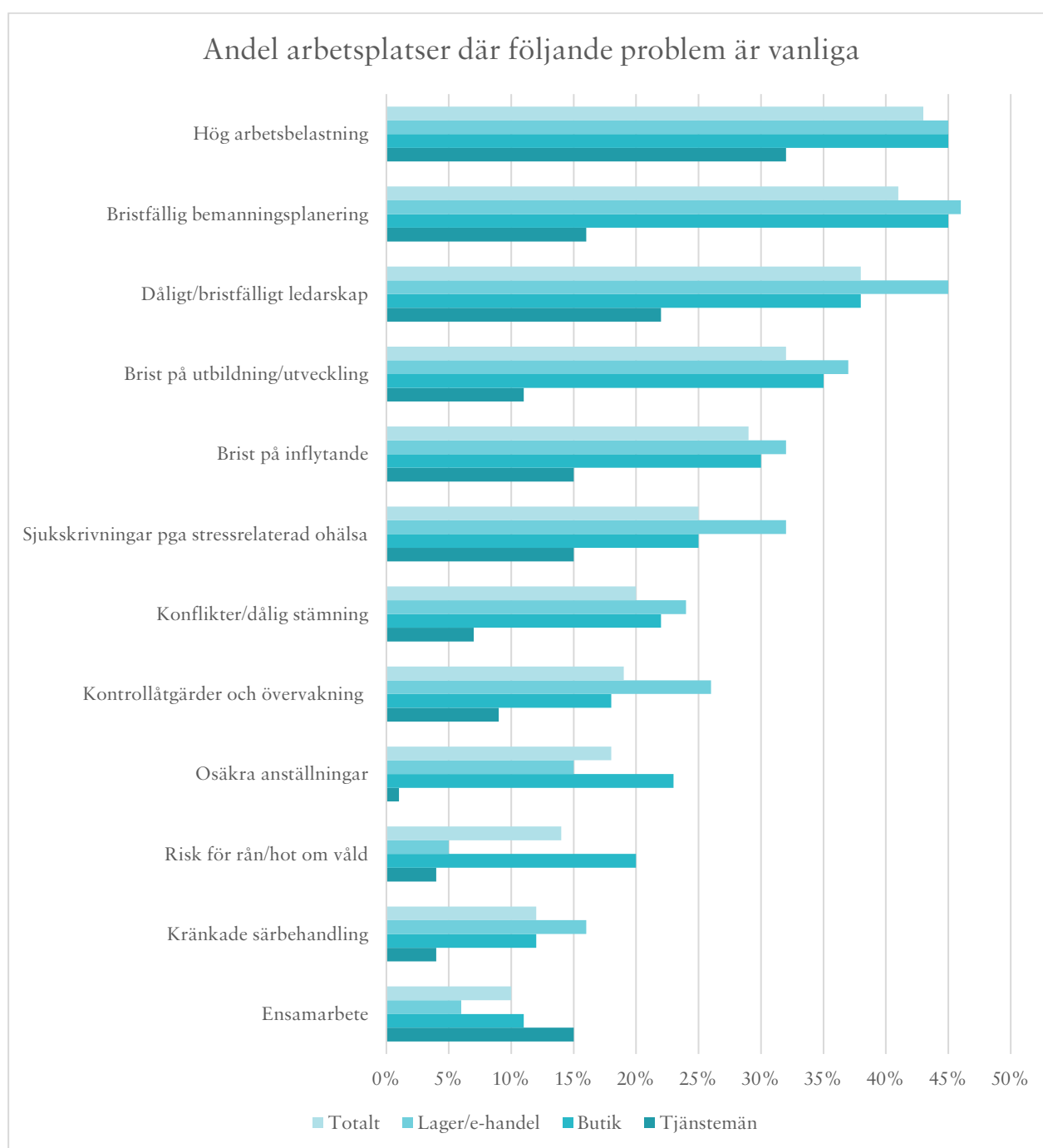

Arbetsgivarens kunskaper om risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön bedöms av skyddsombuden som sämre än vad gäller riskerna i den fysiska arbetsmiljön. 60 procent anser att kunskaperna är bra medan 40 procent anser att de är dåliga. Elva procent anser att arbetsgivarnas kunskaper om risker i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är mycket dåliga.

Totalt är det 63 procent av skyddsombuden som anser att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön på deras arbetsplatser är bra. Endast 13 procent menar att den är mycket bra. En dryg tredjedel, 37 procent, anser att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig, varav hela nio procent att den är mycket dålig. En större andel av skyddsombuden inom lager och e-handel svarar att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig, men skillnaden gentemot butik är mindre än vad gäller den fysiska arbetsmiljön. 40 procent av skyddsombuden på lager/e-handel tycker att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig, jämfört med 38 procent i butik. För tjänstemännen är den organisatoriska och sociala arbetsmiljön något bättre, men även här svarar 26 procent att den är ganska eller mycket dålig.

Vilka är då de största problemen i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön enligt skyddsombuden?

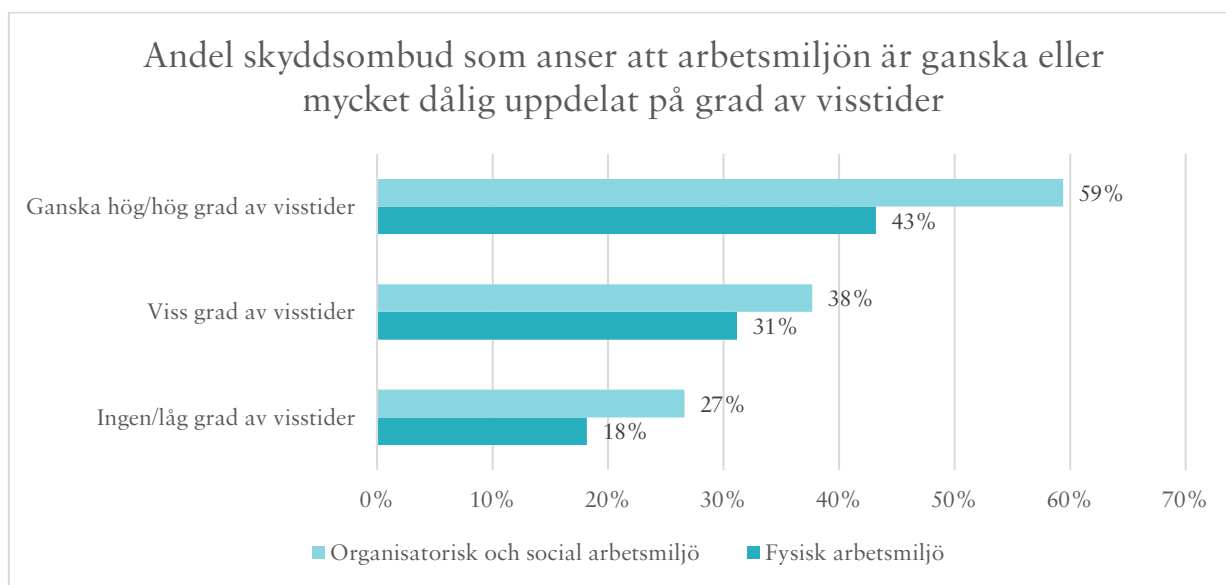
De problem i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön som flest skyddsombud uppger är vanligt förekommande är hög arbetsbelastning, bristfällig planering av schema/bemanning, bristfälligt/dåligt ledarskap och brist på utbildning/utveckling. Nästan hälften har stora problem med hög arbetsbelastning och kring 40 procent med bemanningsplaneringen och dåligt ledarskap. 32 procent anser att de har brist på utbildning och utbildning.

Inom lager och e-handel sticker dåligt/bristfälligt ledarskap samt sjukskrivningar på grund av stressrelaterad ohälsa ut som förekommande problem jämfört med resten av handeln, 45 respektive 32 procent av skyddsombuden inom lager och e-handel har uppgett att dessa är problem. Sjukskrivningar på grund av stressrelaterad ohälsa är dock mycket vanligt även bland butiksanställda då 25 procent av skyddsombuden här anger att det är vanligt förekommande. Även kontrollåtgärder och övervakning är vanligare inom lager och e-handel än handeln i stort, 26 procent av skyddsombuden inom lager och e-handel uppger att detta problem före-kommer i ganska hög eller hög utsträckning.

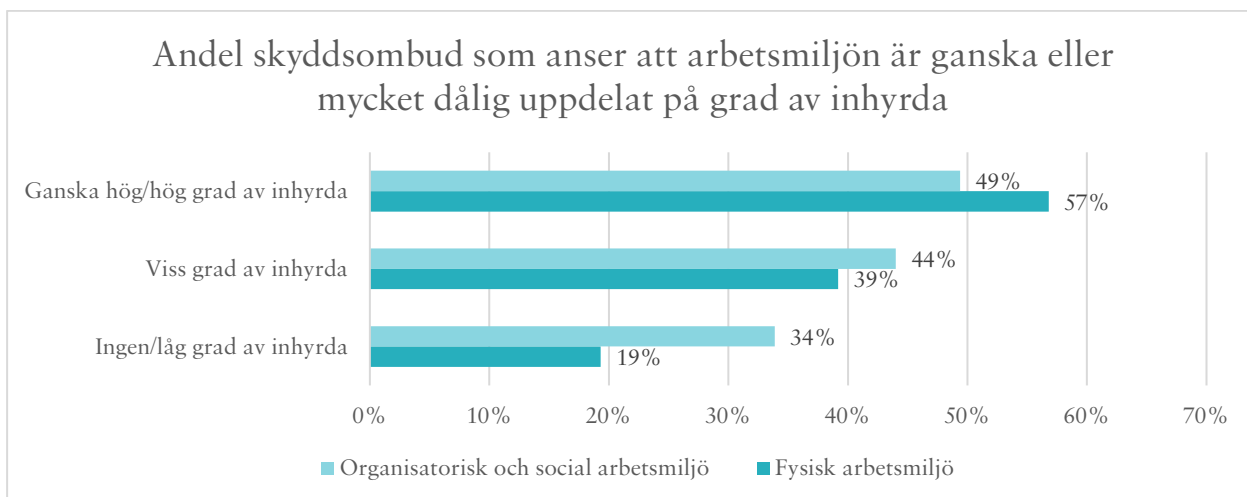
I butik är osäkra anställningar och risk för rån/hot om våld vanligare problem än i handeln i stort. 20 procent av skyddsombuden uppger att de har stora problem med risk för rån hot och våld och på 23 procent av arbetsplatserna är osäkra anställningar vanligt. För tjänstemännen är de problem i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön som utmärker sig hög arbetsbelastning, bristfällig planering av schema/bemanning och bristfälligt/dåligt ledarskap. Även ensamarbete, brist på inflytande och sjukskrivningar pga stressrelaterad ohälsa ses som stora problem av 15 procent av tjänstemännens skyddsombud.

Sämre arbetsmiljö på arbetsplatser med otrygga anställningar

Skyddsombudens enkätsvar visar tydligt att på arbetsplatser med en hög grad av visstidsanställningar och inhyrda finns större problem i arbetsmiljön.

I diagrammet visas andel av skyddsombuden som svarar att den organisatoriska och sociala och den fysiska arbetsmiljön på arbetsplatsen är ganska eller mycket dålig. Skyddsombudens svar är uppdelade på i vilken utsträckning det förekommer visstidsanställda på deras arbetsplats eller ej. På arbetsplatser med inga eller låg grad av visstidsanställda anger 27 procent av skyddsombuden att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig och 18 procent att den fysiska arbetsmiljön är det. Motsvarande siffra på arbetsplatser med viss grad av visstidsanställda är 38 procent och 31 procent. På arbetsplatser med ganska hög/hög grad av visstider tycker hela 59 procent av skyddsombuden att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig och 43 procent att den fysiska är det.

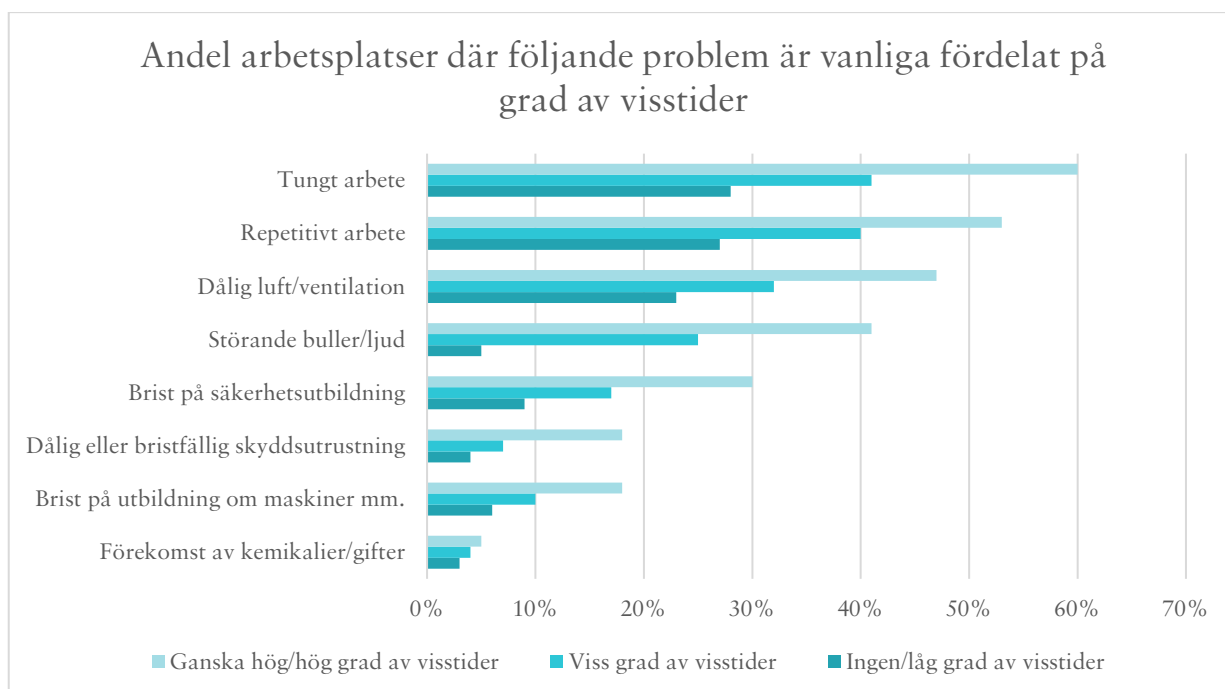

På liknande sätt syns att arbetsmiljön är betydligt sämre på arbetsplatser med en ganska hög eller hög grad av inhyrda. På arbetsplatser med inga eller låg grad av inhyrda anger 34 procent av skyddsombuden att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig och 19 procent att den fysiska arbetsmiljön är det. Motsvarande siffra på arbetsplatser med viss grad av inhyrda är 44 procent och 39 procent. På arbetsplatser med ganska hög/hög grad av visstider tycker 49 procent av skyddsombuden att den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är dålig och hela 57 procent att den fysiska är det.

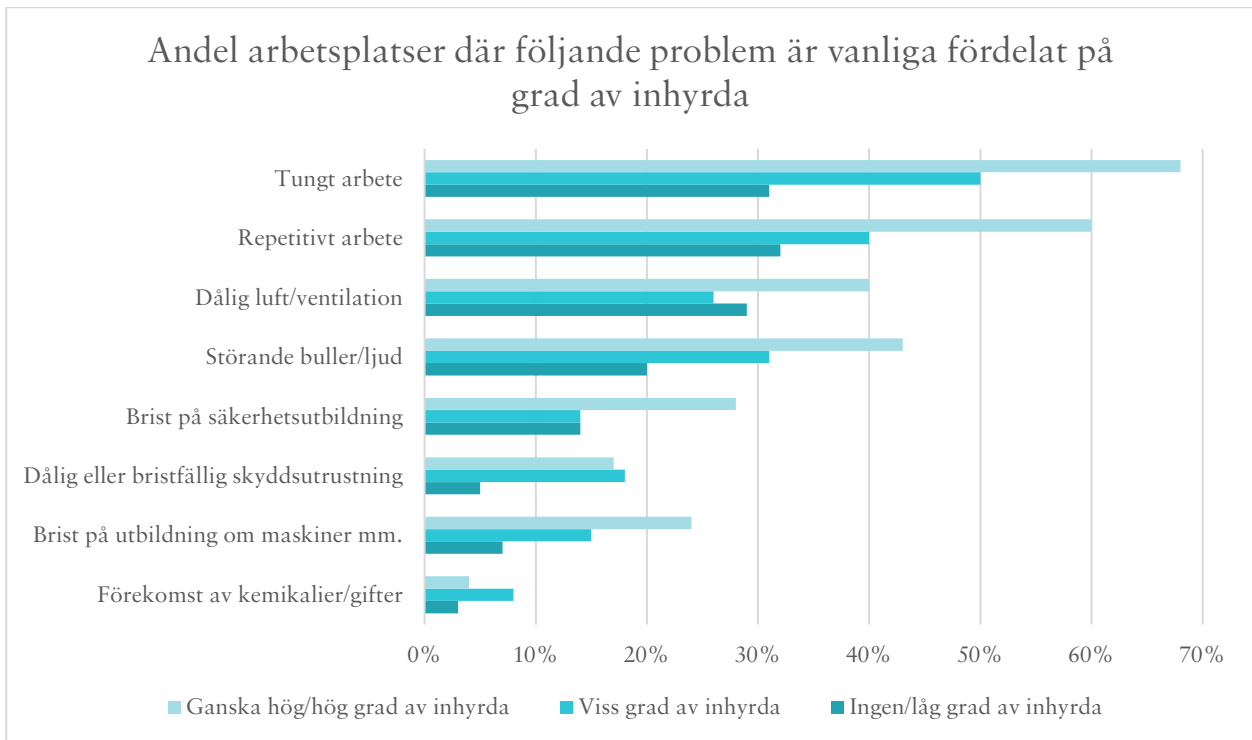
Samtliga problem på arbetsplatserna, såväl i den fysiska som i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, förekommer i högre utsträckning på arbetsplatser med en hög andel osäkert anställda. Både när det gäller en hög andel visstidsanställda och hög andel inhyrda, vilket visas i nästa avsnitt.

Den fysiska arbetsmiljön och otrygga anställningar

Skyddsombudens svar tyder på att det finns stora skillnader i arbetsmiljön på arbetsplatser med en låg grad respektive arbetsplatser med en ganska hög eller hög grad visstidsanställningar och inhyrda. Diagrammen i detta avsnitt visar andelen som menar att de fysiska problemen i arbetsmiljön förekommer i ganska hög eller hög utsträckning.

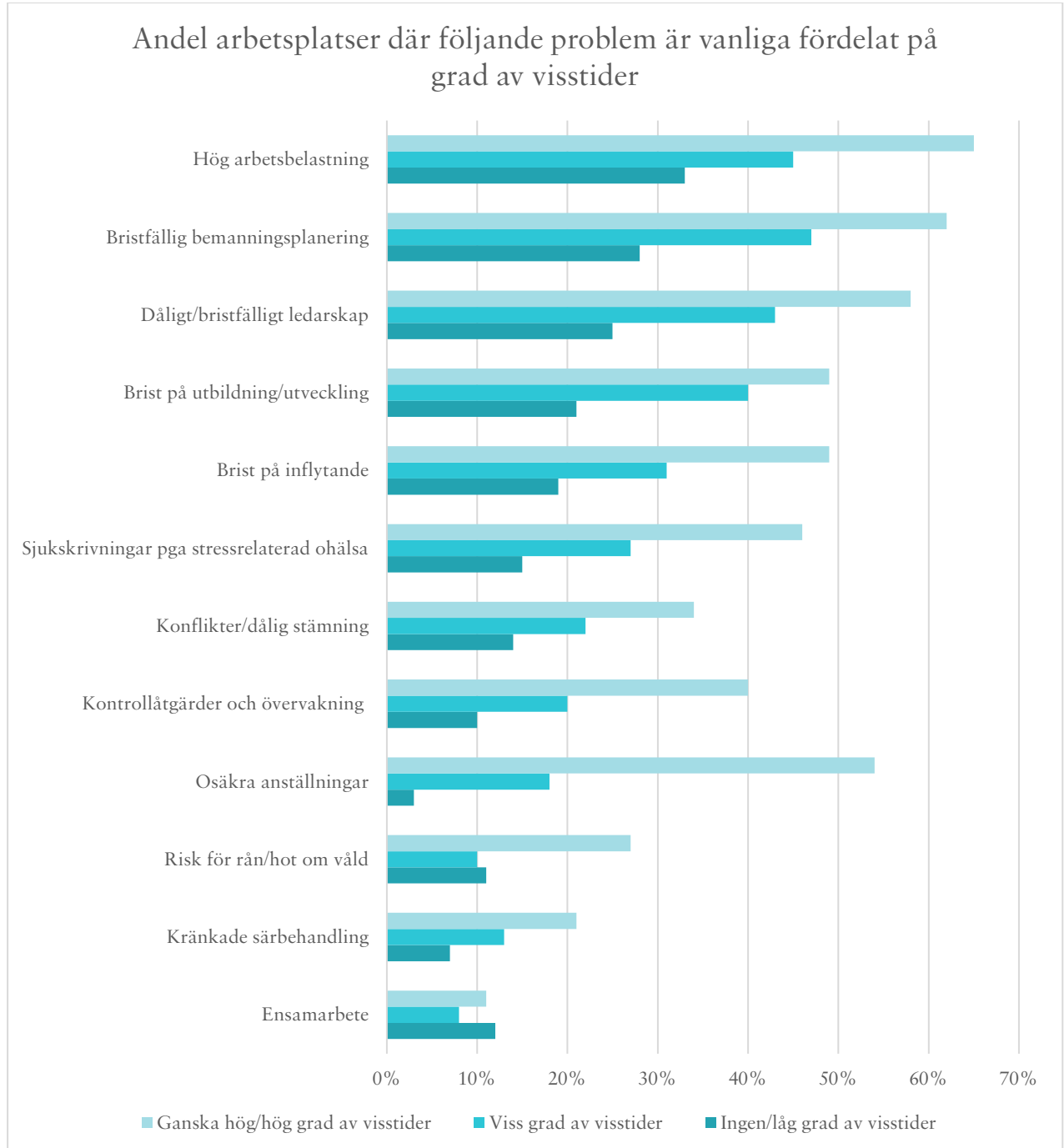
De flesta av problemen i den fysiska arbetsmiljön förekommer i åtminstone dubbel utsträckning på arbetsplatser med ganska hög/hög grad av inhyrda och visstidsanställda jämfört med arbetsplatser med där de förekommer i låg grad. Repetitivt arbete förekommer till exempel på 53 procent av arbetsplatserna med ganska hög eller hög grad av visstider medan motsvarande siffra för arbetsplatser med ingen eller låg grad av visstider är 27 procent.

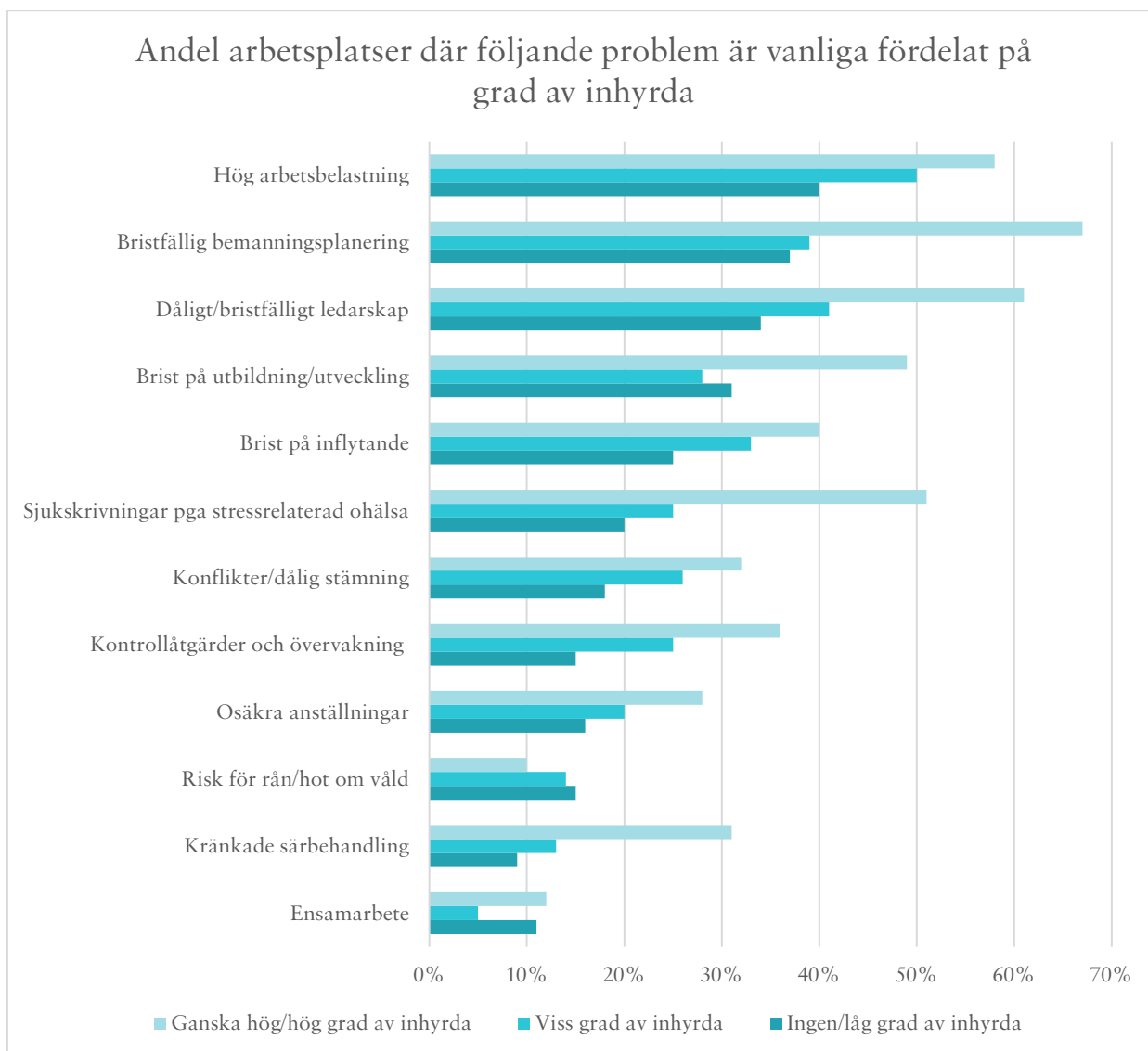
På arbetsplatser med hög grad av inhyrda uppger 68 procent att det i ganska hög eller hög utsträckning finns problem med tungt arbete, medan motsvarande siffra för arbetsplatser med ingen eller låg grad av inhyrda är 31 procent.

Den organisatoriska och sociala arbetsmiljön och otrygga anställningar

I den organisatoriska och sociala arbetsmiljön är den höga arbetsbelastningen ett stort problem på en stor andel av arbetsplatserna, men i betydligt högre utsträckning på arbetsplatser med stor andel visstidsanställda och inhyrda.

33 procent av skyddsombuden på arbetsplatser med ingen eller en låg grad av visstidsanställda svarar att hög arbetsbelastning förekommer i ganska hög eller hög utsträckning, jämfört med 65 procent på arbetsplatser med en hög andel visstidsanställda. Kontrollåtgärder och övervakning av anställda är fyra gånger så vanligt på arbetsplatser med hög grad av visstidsanställda jämfört med arbetsplatser där det förekommer i låg utsträckning.

Liknande resultat finner vi för graden av inhyrda. 58 procent av skyddsombuden på arbetsplatser med hög grad av inhyrda svarar att hög arbetsbelastning förekommer i ganska hög eller hög utsträckning, jämfört med 40 procent på arbetsplatser med inga eller en låg andel.

Som tabellerna ovan visar är även bristfällig planering av schema och bemanning, brist på utveckling och utbildning, brist på inflytande, dåligt ledarskap, kränkande särbehandling, och konflikter betydligt vanligare på arbetsplatser med mycket osäkra anställningar.

Den dåliga arbetsmiljön leder till mer stress och ohälsa. Tittar vi på de två diagrammen ovan blir det tydligt att både graden av inhyrda och graden av visstider påverkar sjukskrivningar på grund av stressrelaterad hälsa negativt. På arbetsplatser med en hög andel inhyrda är sjukskrivningar på grund av stress mer än dubbelt så vanligt som på arbetsplatser med låg grad av inhyrda. Vad gäller arbetsplatser med hög grad av visstider är den hela tre gånger så stor som på arbetsplatser med låg grad av visstider. 46 procent av skyddsombuden på arbetsplatser med hög grad av visstidsanställda och 51 procent på arbetsplatser med hög grad av inhyrda menar att sjukskrivningar som en följd av stressrelaterad ohälsa förekommer i ganska hög eller hög utsträckning. Det kan jämföras med 15 och 20 procent av ombuden på arbetsplatser med en liten andel visstider respektive inhyrda.

**Du når
Handels Direkt på
0771-666 444**

Hos Handels Direkt får du personlig rådgivning i frågor som rör ditt medlemskap, jobbet och arbetslivet. Det kan vara allt från anställningsvillkor, löner, arbetsmiljö, rättigheter och medlemsförmåner till frågor om din medlemsavgift.

Du når Handels Direkt alla vardagar på telefon 0771- 666 444, oavsett var du bor.

Handelsanställdas förbund

Handels Direkt 0771 - 666 444